

การเลี้ยงปลาในนาข้าว

คณะกรรมการปรับปรุงเอกสารคำแนะนำ
เรื่อง การเลี้ยงปลาในนาข้าว

- นายเสน่ห์ ผลประสิทธิ์ ประธานกรรมการ
- นายจิตต์ เพชรเจริญ กรรมการ
- นายปรีชา เขียรเจริญ กรรมการ
- นายบุญช่วย ชาวปากน้ำ กรรมการ
- นายวิฒนะ ลีลาภัทร กรรมการ
- นายพินิจ สีหพิทักษ์เกียรติ กรรมการ
- นายออบศักดิ์ อัมภิน กรรมการ
- น.ส.เรวดี ศรีประเสริฐ กรรมการ
- นางมารยาท คำบุศย์ กรรมการและเลขานุการ
- นายสมโภชน์ กริบกระโทก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

- ประโยชน์จากการเลี้ยงปลาในนาข้าว
- การเลือกสถานที่
- ขนาดแปลงนาข้าว
- การเตรียมแปลงนาข้าว
- พันธุ์ปลาที่ควรเลี้ยงในนาข้าว
- ช่วงเวลาการปล่อยปลา
- ขนาดและจำนวนพันธุ์ปลา
- อาหารและการให้อาหาร
- การดูแลรักษา
- ผลผลิตที่ได้

การเลี้ยงปลาในนาข้าว

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรนาชนิดผสมดังคำกล่าวของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่ว่า “ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” แต่ปัจจุบันคำกล่าวนี้กำลังจะสูญสิ้นความหมายไป ทั้งนี้เพราะสภาพบ้านเมืองได้พัฒนาขึ้นตามกาลสมัย ทำให้สภาพของแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งขยายพันธุ์ของปลาและสัตว์น้ำเปลี่ยนสภาพเสื่อมโทรมและตื้นเขินยิ่งขึ้นทุกวัน อันเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ปริมาณปลาลดน้อยลงไม่เพียงพอแก่ความต้องการของพลเมืองที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ปลายังเป็นอาหารจำพวกเนื้อที่สำคัญประจำมื้อประจำวันของคนไทยควบคู่ไปกับข้าวทั้งยังเป็นอาหารโปรตีนจำพวกเดียวเท่านั้นที่พี่น้องชาวไทยได้พึ่งพาอาศัยเป็นอาหารหลักอยู่ เพราะอาหารประเภทเนื้อสัตว์อื่นๆ เช่น เนื้อหมู เนื้อวัวและเป็ด ไก่ ไข่วันจะหายากและทั้งราคาแพงยิ่งขึ้น หากเปรียบเทียบในด้านคุณค่าของอาหารประเภทเนื้อสัตว์แล้ว เนื้อปลามีคุณค่าทางโภชนาการสูง อีกทั้งเป็นอาหารที่ย่อยง่ายที่สุด นอกจากนี้ยังมีส่วนประกอบบางอย่าง เช่น กรดอะมิโน ซึ่งจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของร่างกายสูงกว่าอาหารในจำพวกโปรตีนชนิดอื่นอีกด้วย

สภาพทั่วไปของแปลงนาเลี้ยงปลาในนาข้าว

กรมประมงได้พิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะต้องเร่งผลิตสัตว์น้ำให้มีปริมาณเพียงพอกับความ ต้องการประจำของประชาชน โดยได้ค้นคว้า ทดลอง และส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลาในนาขึ้น ทั้งนี้ เพื่อมุ่งที่จะเพิ่มอาหารโปรตีนจากปลาและเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวนา โดยตัดแปลงผืนนาเดิมที่เคยทำอยู่เพียง เล็กน้อย ก็สามารถเลี้ยงปลาควบคู่ไปกับการปลูกข้าวได้

ปกติระหว่างฤดูทำนาในระยะที่น้ำเอ่อนองเข้าผืนนา ปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติจะแพร่กระจาย จากแม่น้ำ ลำคลอง เข้าไปอาศัยเลี้ยงตัวและเจริญเติบโตในแปลงนาปีหนึ่งๆ เฉลี่ยแล้วประมาณ 4 กิโลกรัมเศษต่อไร่ ดังนั้นหากชาวนาจะคิดตัดแปลงผืนนาของตนที่ใช้ปลูกข้าวอยู่ให้มีการเลี้ยงปลาในผืน นาควบคู่ไปด้วยแล้ว นาข้าวซึ่งเคยได้ปลาเป็นผลพลอยได้พิเศษอยู่ก่อนเพียงเล็กน้อย ก็จะให้ผลผลิต

ปลาเพิ่มขึ้นเป็น 20 กิโลกรัมต่อไร่หรือกว่านั้น โดยที่ประเทศไทยมีเนื้อที่นาทั่วทั้งประเทศประมาณ 43 ล้านไร่ หากสามารถคิดใช้ผืนนาให้เป็นประโยชน์นอกเหนือจากการปลูกข้าวแต่อย่างใดเพียงแค่ 1 ใน 100 ของเนื้อที่นาทั่วประเทศ โดยคัดเลือกแปลงนาที่เหมาะสม ดัดแปลงและปรับปรุงเพื่อใช้เลี้ยงปลาควบคู่ไปกับการทำนา โดยปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักวิชาแล้วในปีหนึ่งๆ จะได้ผลผลิตจากปลาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนหมื่นๆ ตัน ซึ่งวิธีการนี้เป็นกรเพิ่มอาหารและรายได้บนผืนนาเดิมของพี่น้องชาวไทยนั่นเอง และจากวิธีการดังกล่าวนี้ก็จะเป็นการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำให้ได้มากพอกับความต้องการของประเทศอีกด้วย

การเลี้ยงปลาในนานั้นมีใช้เป็นที่ของใหม่ ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียเลี้ยงปลาในนาข้าวได้ผลดีกันมาเป็นเวลานานแล้ว เช่นที่ประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และอินโดนีเซีย ในประเทศเราได้เริ่มทำกันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2491 แต่เพิ่งจะสนใจเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายเพียงไม่กี่ปีมานี้เอง

ประโยชน์จากการเลี้ยงปลาในนาข้าว

1. ชาวนาสามารถใช้ประโยชน์จากผืนนาได้เต็มที่ ตามปกติในผืนนาจะมีอาหารธรรมชาติ ซึ่งได้แก่พืชและสัตว์เล็กๆ ทั้งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าและที่ปรากฏอยู่ทั่วไป อาหารธรรมชาติเหล่านี้ตามปกติแล้วมิได้มีการใช้ประโยชน์แต่อย่างใด ยิ่งถ้าหากชาวนาทำนาตามแบบที่ทางราชการแนะนำ คือมีการใส่ปุ๋ยในแปลงนาด้วยแล้วอาหารธรรมชาติจะยิ่งสมบูรณ์มากขึ้น แต่อาหารธรรมชาติอันมีคุณค่านี้ถูกทอดทิ้งโดยมิได้ใช้ให้เป็นประโยชน์แต่อย่างใด หากชาวนาสนใจหันมาเลี้ยงปลาในนาข้าว ปลาที่เลี้ยงก็จะสามารถใช้อาหารธรรมชาติอันเป็นอาหารของปลาโดยเฉพาะให้เป็นประโยชน์อย่างคุ้มค่า โดยเปลี่ยนเป็นอาหารจำพวกโปรตีนในรูปของเนื้อปลาให้แก่เจ้าของนาและผู้เลี้ยงตลอดจนอาจเพิ่มรายได้ให้อีกทางหนึ่งด้วย

2. ปลาช่วยกำจัดวัชพืช ชาวนาย่อมตระหนักดีถึงความยุ่งยากในการกำจัดวัชพืชที่ขึ้นรกในแปลงนาในระหว่างทำนา วัชพืชจะแย่งอาหารจากต้นข้าว ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ไม่เต็มที่ นาจะให้ผลผลิตต่ำ ชาวนาจะต้องเสียทั้งเวลาและเหน็ดเหนื่อยในการกำจัดวัชพืชดังกล่าว หากมีการเลี้ยงปลาในนาข้าวแล้ว ปลาจะช่วยกำจัดโดยกินวัชพืชนานาชนิดในแปลงนาเป็นอาหาร โดยชาวนาไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยอีกด้วย

3. ปลาช่วยกำจัดศัตรูของต้นข้าว หนอนและตัวอ่อนของแมลงชนิดที่อยู่ในน้ำและที่ร่วงหล่นลงไปใต้น้ำอันเป็นศัตรูร้ายแรงของต้นข้าว จะกลับเป็นอาหารวิเศษสุดของปลา

4. ปลาช่วยพรวนดินในนา จากการที่ปลาว่ายวนเวียนในน้ำรอบๆ กอข้าวบนผืนนา การเคลื่อนไหวของครีบและหางปลาจะช่วยพัดโบกมวลดินในผืนนามิให้ทับอัดกันแน่น อันเป็นเสมือนการพรวนดินให้แก่ต้นข้าว ซึ่งจะช่วยให้ต้นข้าวเจริญงอกงามขึ้นกว่าปกติ

5. ปลาช่วยเพิ่มปุ๋ย มูลและสิ่งขับถ่ายจากปลาซึ่งประกอบด้วยธาตุไนโตรเจนและอื่นๆ จะเป็นปุ๋ยโดยตรงสำหรับต้นข้าว

6. การเลี้ยงปลาในนาข้าว ช่วยเพิ่มผลผลิตข้าวให้สูงขึ้นกว่าการปลูกข้าวแต่เพียงอย่างเดียว

การเลือกสถานที่

ผืนนาทุกแห่งมิใช่จะเหมาะสมต่อการเลี้ยงปลาในนาเสมอไป การเลี้ยงปลาในนาข้าวจึงมักจะมีอุปสรรคอยู่เสมอ โดยเฉพาะในเรื่องน้ำ เช่นในบางท้องที่อาศัยเฉพาะน้ำฝน หรือบางที่ชาวนาไม่สามารถรักษาระดับน้ำในผืนนาไว้ได้ตลอดระยะเวลาที่ต้องการ ดังนั้น หากเพียงแต่หาที่จะเลี้ยงปลาสามารถเก็บกักน้ำในผืนนาไว้ให้ได้มากกว่าปกติเพียงประมาณ 1-2 คืบ (30 เซนติเมตร) เป็นอย่างน้อย ตลอดฤดูกาลทำนาและทั้งสามารถที่จะเลี้ยงปลาในนาได้ผลดี จึงควรที่จะยึดหลักในการเลือกผืนนาให้มีสภาพดังนี้

1. อยู่ใกล้แหล่งน้ำ หนอง บึง ลำราง ทางน้ำไหลที่สามารถนำน้ำเข้าแปลงนาได้ แปลงนาที่อาศัยน้ำฝนทำนาแต่เพียงอย่างเดียวควรเก็บกักน้ำได้ไม่น้อยกว่า 90 วัน
2. ไม่เป็นที่ลุ่มจนน้ำท่วม หรือที่ดอนเกินไปจนไม่สามารถเก็บกักน้ำได้
3. สะดวกต่อการดูแลรักษา
4. พื้นที่ที่ปลูกข้าวได้ผลดีจะสามารถดัดแปลงมาทำการเลี้ยงปลาควบคู่กับการปลูกข้าวได้ดี

ขนาดของแปลงนาข้าว

แปลงนาที่เลี้ยงปลาในนาข้าว จะมีขนาดและรูปร่างอย่างไรก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสมของพื้นที่และความพร้อมของผู้เลี้ยง แต่แปลงนาขนาดตั้งแต่ 5 ไร่ ขึ้นไปจะมีความเหมาะสมและให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

การเตรียมแปลงนาข้าว

การเตรียมแปลงนาเพื่อใช้เลี้ยงปลาในผืนนาไปด้วยนั้น ควรเตรียมให้เสร็จก่อนระยะเตรียมดินและไถคราด โดยปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. แปลงนาที่เป็นที่ลุ่มและสามารถเก็บกักน้ำได้ลึกอย่างน้อย 1 ศอก (50 เซนติเมตร) ตลอดฤดูทำนา ควรเสริมคันนาให้สูงขึ้นจากระดับพื้นนาเดิมประมาณ 3 คืบ (80 เซนติเมตร) และมีความมั่นคงแข็งแรงเพียงพอ เพื่อป้องกันน้ำท่วมและการพังทลายของคันนา
2. แปลงนาที่มีบ่อล่อปลาอยู่แล้ว ก็ให้ดัดแปลงโดยเสริมคันนาให้แข็งแรงสามารถเก็บกักน้ำได้ลึกอย่างน้อย 1-2 คืบ (30 เซนติเมตร) โดยให้พื้นที่ของแปลงนามีขนาดประมาณ 10 เท่าของพื้นที่บ่อล่อปลา

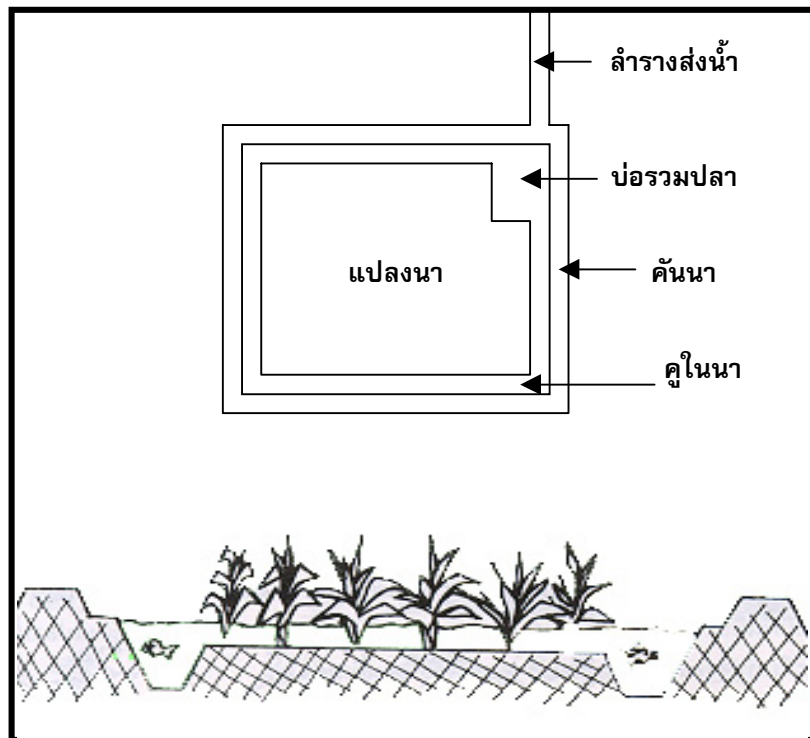
และเพื่อความสะดวกในการจับปลา จึงสมควรขุดบ่อรวมปลาบริเวณที่ลึกที่สุดของแปลงนา เพื่อให้ปลามารวมกันในขณะที่ลดระดับน้ำในแปลงนาข้าว โดยมีพื้นที่ประมาณ 5-10 ตารางวา (20-40 ตารางเมตร) แล้วแต่ขนาดของแปลงนาและลึกกว่าร่องนาประมาณ 1 ศอก (50 เซนติเมตร)

บ่อรวมปลานี้ยังใช้เป็นบ่ออนุบาลลูกปลาที่มีขนาดเล็กให้มีขนาดใหญ่ คือ มีความยาวประมาณ 5-10 เซนติเมตร ซึ่งเหมาะที่จะปล่อยเลี้ยงในแปลงนาได้ดี โดยการอนุบาลลูกปลาไว้ล่วงหน้าประมาณ 1 เดือนก่อนถึงฤดูทำนา

1. แปลงนาซึ่งเป็นที่ลุ่มและพื้นนาลาดเอียงบางด้าน ก็ให้ใช้ด้านต่ำเป็นที่พักปลาโดยขุดดินด้านนี้มาเสริมคันนาให้สูงขึ้นมากพอที่จะเก็บกักน้ำให้ท่วมที่ตอมได้ ประมาณ 1-2 คืบ (30 เซนติเมตร)

2. แปลงนาที่อยู่ในพื้นที่ราบและไม่เป็นที่ลุ่มเกินไป ควรขุดร่องรอบผืนนาให้มีความกว้าง 2 ศอก (1 เมตร) ลึก 3-4 คืบ (80 เซนติเมตร - 1 เมตร) แล้วนำดินที่ขุดขึ้นเสริมคันนาให้สูงจากระดับผืนนาเดิมประมาณ 1 ศอก (50 เซนติเมตร) เพื่อเก็บกักน้ำให้ท่วมแปลงนาได้ลึก 1-2 คืบ (30 เซนติเมตร)

3. พันธุ์ข้าว ใช้พันธุ์ข้าวที่กรมส่งเสริมการเกษตรแนะนำในแต่ละท้องถิ่น หากเป็นไปได้ ควรเลือกใช้ข้าวพันธุ์หนักที่สามารถอยู่ในนาได้นานวัน

พันธุ์ปลาที่ควรเลี้ยงในนาข้าว

พันธุ์ปลาที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงในนาข้าว ควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. เลี้ยงง่าย
2. เติบโตเร็ว
3. อุดทน
4. หาพันธุ์ได้ง่าย
5. ไม่ทำลายต้นข้าว
6. เนื้อมีรสดีเป็นที่นิยมของท้องถิ่น

พันธุ์ปลาดังกล่าวได้แก่ ปลาใน ปลาตะเพียนขาว ปลานิล ปลานวลจันทร์เทศและปลาหัวโต หรือปลาชัง ซึ่งปลาต่างๆ เหล่านี้กินอาหารธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแปลงนา ประเภทพืชและสัตว์เล็กๆ ได้ดีจึงโตเร็ว และนอกจากนี้ยังกินอาหารเสริมต่างๆ ที่หาได้ในท้องถิ่นอีกด้วย

บ่อรวมปลาในระยะเริ่มแรกของการเลี้ยงปลาสามารถใช้เป็นบ่ออนุบาลได้

ช่วงเวลาการปล่อยปลา

หลังจากไถคราดและปักดำเสร็จเรียบร้อยแล้วประมาณ 15-20 วัน เมื่อเห็นว่าต้นข้าวแข็งแรง และรากยึดติดดินดีแล้ว จึงนำปลาไปปล่อยลงเลี้ยง

ขนาดและจำนวนพันธุ์ปลา

ขนาดและจำนวนปลาที่จะปล่อยลงเลี้ยงในนาแปลงหนึ่งๆ นั้น ควรใช้ปลาขนาดความยาว 5-10 เซนติเมตร เพราะเป็นปลาขนาดที่เติบโตได้รวดเร็ว และพอที่จะเลี้ยงตัวหลบหลีกศัตรูได้ดี

การปล่อยปลาควรลอยถุงปลาในบ่อ เพื่อเป็นการปรับอุณหภูมิน้ำในถุงให้ใกล้เคียงกับน้ำในบ่อ

จำนวนปลาที่จะปล่อยลงเลี้ยงนั้น ควรปล่อยให้อัตราที่เหมาะสมต่อเนื้อที่นาอย่าให้มากหรือน้อยเกินไป หากมากเกินไปแล้วปลาจะเจริญเติบโตช้า เพราะปลาจะแย่งที่อยู่อาศัยและแย่งอาหารกันเอง ในเนื้อที่นา 1 ไร่ ควรปล่อยปลาลงเลี้ยงประมาณ 400-800 ตัว แล้วแต่ขนาดของปลาหรือถ้าจะเลี้ยงปลาหลายชนิดรวมกัน ควรใช้สัดส่วนของปลาในต่อปลาตะเพียนต่อปลานิล เท่ากับ 4 ต่อ 2 ต่อ 2 จะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นหรือปล่อยปลาใน ปลาตะเพียน และปลานิลขนาด 3-5 เซนติเมตร อัตรา

500 ตัวต่อไร่ ร่วมกับปลาจีน 30-50 ตัวต่อไร่ ใช้เวลาเลี้ยง 6 เดือน จะได้ขนาดตลาดต้องการ และหากแปลงนามีน้ำสมบูรณ์อาจพิจารณาปล่อยปลาหัวโตหรือปลานวนจันทร์เทศอย่างหนึ่งอย่างใดหรือรวมกันเสริมลงไป ไม่เกิน 10-20 ตัวต่อพื้นที่ 1 ไร่ก็ได้ หลังจากปล่อยพันธุ์ปลาลงในแปลงนาแล้วในสัปดาห์ที่ 1-2 ควรให้อาหารสมทบแก่ลูกปลาขนาดเล็ก พกรำละเอียดโปรยให้บริเวณที่ปล่อยปลา หลังจากนั้นจึงปล่อยให้ปลาหาอาหารกินเองในแปลงนา

การให้รำละเอียดเป็นอาหารแก่ลูกปลาในระยะ 1-2 สัปดาห์แรก

อาหารและการให้อาหาร

การเลี้ยงปลาในนาเป็นการใช้อาหารธรรมชาติในผืนนาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ แต่อาหารธรรมชาตินี้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของปลา จำเป็นต้องเร่งให้เกิดอาหารธรรมชาติ โดยการใส่ปุ๋ยและให้อาหารสมทบ

ปุ๋ย ปุ๋ยที่เหมาะสม ได้แก่ มูลสัตว์ที่หาได้ในท้องถิ่นใส่ในอัตราเดือนละ 50-80 กิโลกรัมต่อไร่ โดยการหว่านในร่องนาหรือกองไว้ที่มุมแปลงนาด้านใดด้านหนึ่งแล้วแต่ความสะดวก หรือผสมใช้ทำเป็นปุ๋ยหมักก็ได้ ส่วนการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์นั้นสามารถใส่ได้ตามที่กรมส่งเสริมการเกษตรแนะนำ

ปุ๋ยหมัก อาหารที่สามารถหาใส่ได้ในแปลงนา

อาหารสมทบ ได้แก่ รำ ปลายข้าวต้มผสมรำ ปลาถั่ว แมลง ผัก และหญ้าชนิดที่ปลากินได้ จะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น

ผักบุ้งสับใช้เป็นอาหารสมทบในแปลงเลี้ยงปลาในนาข้าว

ปลวกเป็นอาหารสมทบที่มีแปลงนา

นอกจากนี้การปลูกสร้างคอกสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด ไข่บนแปลงนาจะเป็นการเพิ่มอาหารปลาเนื่องจากมูลสัตว์สามารถใช้เป็นปุ๋ยแก่ปลาได้ด้วยคอกสัตว์ปีกบนแปลงนาจะเป็นการเพิ่มอาหารให้ปลาในนาและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

การดูแลรักษา

1. ศัตรู โดยทั่วไปได้แก่ ปลาช่อน งู กบ เขียด หนู และนกกินปลาก่อนปล่อยปลาจึงควรกำจัดศัตรูภายในผืนนาออกให้หมดเสียก่อน และควรระมัดระวังโดยพยายามหาทางป้องกันศัตรูที่จะมาภายหลังอีกด้วย
2. ระดับน้ำ ควรจะรักษาระดับน้ำให้ท่วมผืนนาหลังจากปล่อยปลาแล้ว จนถึงระยะเก็บเกี่ยวอย่างน้อยประมาณ 1-2 คืบ (30 เซนติเมตร) เพื่อปลาจะได้หากินบนผืนนาได้ทั่วถึง
3. หมั่นตรวจสอบคันนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันคันนารั่วซึมและพังทลาย สาเหตุมักเกิดจากการเจาะทำลายของปูนา และฝนตกหนัก
4. ยาปราบศัตรูพืช ไม่ควรใช้ยาปราบศัตรูพืชในแปลงนาที่มีการเลี้ยงปลาร่วมอยู่ด้วย เพราะยาฆ่าแมลงหรือยาปราบศัตรูพืชส่วนใหญ่เป็นอันตรายต่อปลา แม้ใช้เพียงเล็กน้อยก็อาจทำให้ปลาถึงตายได้ แต่ในกรณีที่ดินข้าวเกิดโรคระบาด จำเป็นจะต้องฉีดยาฆ่าแมลง ควรจับปลาออกให้หมดเสียก่อน
5. การใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ชนิดเม็ดที่ละลายได้ยากจะต้องระมัดระวังให้มาก เพราะปลาอาจกินปุ๋ยทำให้ตายได้ ควรละลายน้ำแล้วสาดให้ทั่วผืนนา

ผลผลิตที่ได้

การเลี้ยงปลาในนาข้าวนอกจากจะได้ข้าวตามปกติแล้ว จากผลการทดลอง พบว่าแปลงนาที่มีการเลี้ยงปลาควบคู่กับการปลูกข้าว จะได้ข้าวเพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณไร่ละ 5 ถึง นอกจากนี้

นี้ยังได้ปลาอีกอย่างน้อยประมาณไร่ละ 20 กิโลกรัม ซึ่งถ้าหากมีการใส่ปุ๋ยและให้อาหารสมทบด้วยแล้วจะได้ผลผลิตปลาเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 5 เท่า

การเลี้ยงปลาในนาข้าวเป็นอาชีพที่ชาวนาสามารถปฏิบัติได้เกือบตลอดปี เพราะนอกจากจะเลี้ยงปลาในนาในระยะที่ทำนาตามปกติแล้วหลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวในนาเสร็จ ชาวนายังสามารถใช้ผืนนาเดิมเลี้ยงปลาในระยะหลังการเก็บเกี่ยวได้อีกในกรณีที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ โดยเพิ่มระดับน้ำให้ท่วมผืนนาอย่างน้อยประมาณ 1-2 คืบ (30 เซนติเมตร) ตลอดระยะเวลาที่เลี้ยงปลา ผืนนาที่เคยถูกทอดทิ้งให้แห้งแล้งปราศจากประโยชน์จะกลับกลายเป็นบ่อเลี้ยงปลา ซึ่งข้าวและวัชพืชบนผืนนาจะเน่าสลายกลายเป็นอาหารอย่างอุดมสมบูรณ์แก่ปลา เป็นการใช้ประโยชน์จากผืนนาอีกครั้งหนึ่งจนกว่าจะถึงฤดูทำนาตามปกติ

การเลี้ยงปลาในนาข้าวเป็นการเพิ่มผลผลิตแก่พี่น้องชาวนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะสามารถช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารได้เป็นอย่างดี หรืออย่างน้อยที่สุดก็จะช่วยให้ชาวนามีการกินดีอยู่ดี กับทั้งจะเป็นการเสริมสร้างรายได้ของครอบครัวเพิ่มขึ้นอีกด้วย ยิ่งกว่านั้นยังทำให้ชาวนาใช้ผืนนาในฤดูทำนาให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และแม้แต่หลังฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวนายังสามารถใช้ผืนนาให้เป็นประโยชน์ด้วยการเลี้ยงปลาได้อีก จึงควรที่พี่น้องชาวนาจะได้ริเริ่มตัดแปลงผืนนาของตนให้เกิดประโยชน์แก่ครอบครัว อันจะเป็นการช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้พัฒนายิ่งขึ้นไป

การเลี้ยงปลาในนาข้าวได้ทั้งข้าวและปลา